

10.

Viermansfractie

Vanaf september 2014, toen hij Baay verving, had Henk Krol alleen in de Kamer gezeten. Dat was hem eigenlijk wel goed bevallen, want een fractie leiden was niet zijn grootste kwaliteit en liefhebberij. Sinds de verkiezingen van maart 2017 zijn ze met zijn vieren: Krol, Sazias, Van Brenk en Van Rooijen. Een aantal waarmee ze een beetje tussen tafellaken en servet zitten, wat het leidinggeven er niet makkelijker op maakt. Bij de grote fracties in de Kamer is het in zekere zin eenvoudiger: daar ligt het primaat bij de woordvoerders en wordt niet alles in de hele fractie besproken.

Op maandag bespreekt Krol de fractievergaderingen voor met ambtelijk secretaris Simon Geleijnse. Krol: 'We identificeerden wat gevoelig lag en bedachten waar we op uit wilden komen. Vaak lukte dat zo geruisloos dat mijn fractiegenoten het niet eens in de gaten hadden.' Hij opent de overleggen en loodst de fractie door de agenda. Verder merken zijn fractiegenoten en medewerkers weinig van zijn leiding. Niet zelden is hij aan het *swipen* en twitteren op zijn telefoon, terwijl de anderen doorgaan met het overleg. Soms schuurt en knettert het, maar ook dan onderneemt de voorzitter zelden actie, merkt Geert Dales die als partijvoorzitter bij de frac-

tie-overleggen aanschuift. ‘Soms dreigde het uit de hand te lopen, waarop de andere deelnemers Henk vroegen of hij als voorzitter niet eens in zou grijpen.’ Ook Geleijnse ziet tijdens de overleggen hoe Krol iedereen te vriend wil houden. ‘Hij kan niet hard zijn en wil geen nee verkopen. Dat is zijn natuur. Hij liet zijn gezag alleen gelden als uitiem redmiddel. Dan kon hij met de vuist op tafel slaan. Soms was de daarbij getoonde emotie oprecht, vaak was het een kwestie van functioneel kwaad worden. “Als het niet op een andere manier lukt, moet je maar kwaad worden,” adviseerde ik hem soms.’ Krol zet dan op de juiste momenten zijn toneelvaardigheden in. Politiek is tenslotte ook theater. Maar soms raken zaken hem echt en is de emotie oprecht. Geleijnse: ‘Alles rondom rechten voor lhbt’ers bijvoorbeeld, dan kwam het uit zijn ziel.’

De meeste fractie-overleggen verlopen in een prima sfeer. Er worden serieuze discussies gevoerd, vaak langs de ideologische scheidslijnen binnen de fractie. Sazias en voormalig PvdA’er Van Brenk vormen samen de linkervleugel. Oud CDA’er Van Rooijen is rechtser, neemt duidelijke standpunten in en zet daarbij soms zijn hakken in het zand. Krol is minder rechts dan je op grond van zijn VVD-roots zou denken. Krol: ‘We vulden elkaar fantastisch aan. Elke fractievergadering maakten mensen elkaar wakker, we kwamen er altijd uit.’

Nagel: ‘Onze knuffel-Henkie was niet iemand die inhoudelijk zijn stempel zette. Hij vroeg wat de anderen vonden en was het vaak eens met wie hij het laatst gesproken had.’ Krol beschouwt zichzelf als een ‘aartswijfelaar’, maar zijn nogal flexibele houding is ook het gevolg van zijn rolopvatting. ‘Er zitten te veel mensen in de politiek om hun eigen ideeën te verwezenlijken. Dan ben je geen volksvertegenwoordiger, dan ben je politicus.’ In zijn optiek sluiten die rollen elkaar uit en bij welke zijn voorkeur ligt, is duidelijk. ‘Ik kom te veel politici in Den Haag tegen en te weinig volksvertegenwoordigers.’

Zolang het stemgedrag van de fractie maar in lijn is met het verkiezingsprogramma, is hij tevreden.

Dales: ‘Krol had meestal geen standpunt, wachtte af om te bepalen waar hij het best kon aanhaken. Hij keek daarvoor vaak naar mij en hoopte dat ik hem een duwtje gaf, wat ik soms ook deed.’ De partijvoorzitter waakt er echter voor zich te veel met de politieke koers te bemoeien, dat is aan de fractie. Wel denkt hij vanuit zijn bestuurlijke ervaring mee over strategie en tactiek. Of hij probeert de fractie via de band van zijn gelijk te overtuigen bijvoorbeeld door minister Sigrid Kaag van Buitenlandse Handel uit te nodigen om de fractie te overtuigen van het nut van het CETA-verdrag, een vrijhandelsakkoord tussen de EU en Canada. Krol weten ze voor het akkoord te winnen, maar omwille van de eenheid in de fractie stemt hij toch met de rest mee, die tegen blijft.

Hoewel de fractie nu uit vier mensen bestaat, blijft Krol in de media het gezicht van de partij. Dit tot toenemende frustratie van zijn fractiegenoten. Sazias: ‘Zijn woordvoerder regelde van alles voor Henk, maar liet ons links liggen. We hebben dat aan de orde gesteld in de fractie, maar er veranderde weinig.’ Krol ziet dat anders: ‘Ik heb journalisten talloze malen doorverwezen naar mijn fractiegenoten. Maar dan zeiden ze: we willen jou vanavond in de studio of niemand.’ Als hij een dagbladjournalist verwijst naar Van Brenk, blijkt dat geen oplossing. Krol: “‘Vindt Henk dat ook?’” had hij haar gevraagd en schreef vervolgens: “Henk Krol vindt...”

Kinderpardon

Doordat de fractie het inhoudelijk meestal eens wordt, stemmen ze zelden verdeeld. Dat dreigt wel te gebeuren bij een heet hangijzer: het kinderpardon. Bij deze regeling mogen kinderen van afgewezen asielzoekers die al lang in Nederland wonen

hier blijven. Sazias heeft ooit gedemonstreerd vóór zo'n kinderpardon en kan het niet met haar geweten in overeenstemming brengen om nu tegen te stemmen. 'Je land ontvluchten is niet niks. Zeker voor kinderen die al heel lang in Nederland wonen of hier zelfs geboren zijn, is terugsturen onmenselijk. Ze zijn hier geïntegreerd en spreken soms de taal van hun land van herkomst niet.' Sazias beschouwt hen als slachtoffers van onze stroeve asielprocedures en pleit ervoor het kinderpardon te steunen. 'Dat wil onze achterban niet,' werpen haar fractiegenoten tegen. Sazias: 'Ik vond dat een dooddoeener.'

Haar collega's vinden dat ze bij de opstelling van het verkiezingsprogramma aan de bel had moeten trekken. Nu komt ze ermee als mosterd na de maaltijd. In het verkiezingsprogramma staat dat uitgeprocedeerde asielzoekers zonder uitzondering worden teruggestuurd naar het land van herkomst. Ze wijzen haar op de keerzijden van een kinderpardon: je belooft kansloze asielzoekers die hun procedure hebben gerekt. Ze geven Sazias te verstaan dat ze een probleem met hen heeft als ze haar gang gaat. Het loopt hoog op. Van Brenk: 'Ze zei een uitzonderingspositie bedongen te hebben op dit onderwerp, maar dat lag nergens vast en Henk deed er moeilijk over.' Zelf vindt Van Brenk de kwestie ook lastig. 'Waar beslis je over? Het is heftig en raakt je sociale hart. Er zit best een harde VVD-rand binnen 50PLUS.' Maar Van Brenk is het ook met de rest van de fractie eens dat ze consequent moeten zijn en in lijn moeten handelen met het verkiezingsprogramma en eerder stemgedrag.

Krol: 'Léonie moest huilen omdat ze haar zin niet kreeg. Jammer, want daar was de discussie niet mee gediend.' Volgens Krol was de intentie van iedereen in de fractie hetzelfde: voorkomen dat kinderen misbruikt worden. 'Waar help je ze mee? Sommigen worden vooruitgeschoven om vervolgens familie deze kant op te krijgen. We waren bang voor een aanzuigende werking.' Uiteindelijk kiest Sazias een tussenweg: ze

besluit weg te blijven bij de stemming. Achteraf heeft ze spijt. ‘Het was onervarenheid en ik heb ervan geleerd. Nu zou ik gewoon voor het pardon stemmen.’

Zo leren de nieuwe Kamerleden het vak met vallen en opstaan. Van Brenk: ‘In mijn vorige functie als vakbondsvoorzitter kwam ik vaak in de Kamer en begreep dan niet dat Kamerleden veel inhoud en techniek niet onder de knie hadden. Tot ik zelf ondervond hoeveel je als parlementariër op je bord krijgt: van drones tot Schiphol en van water en arbeidsmarkt tot armoede en schulden. Je moet keuzes maken, anders doe je net niks.’ Tijdens heisessies met de fractie en de fractiemedewerkers worden aan de hand van het verkiezingsprogramma en de Kameragenda stickers geplakt om te identificeren op welke onderwerpen ze als fractie zullen inzetten. Waar kun je het verschil maken? Wat is belangrijk voor de achterban?

Bij sommige voorstellen is de link met de achterban overduidelijk. Zo pleit Van Brenk voor een verplichte cursus voor scootmobielgebruikers. Het aantal scootmobielen neemt snel toe en niet iedereen blijkt er goed mee overweg te kunnen. Dat leidt tot gevaarlijke situaties en ongelukken. In de pers heet het al snel dat ze voor een ‘scootmobielrijbewijs’ pleit, maar dat is niet het geval. Ze wil bezitters niet onnodig op kosten jagen. In de Kamer wordt lacherig gedaan over haar voorstel. Volgens vvd-collega Remco Dijkstra slaat ze door. ‘Waar eindigt dit? Krijgen we straks ook een diploma voor elektrische fietsen?’ Wat hem betreft is de bijgeleverde gebruiksaanwijzing voldoende. Van Brenk ziet de scootmobielcursus niet als een doel, maar als een middel. Ze kijkt ook naar andere manieren om de verkeersveiligheid van deze voertuigen te verbeteren. ‘Bij dreigend gevaar bleek de reflex van gebruikers te zijn om in het stuur te knijpen, maar dan geef je juist gas.’ Met producenten en verkeersveiligheidsorganisaties overlegt ze over oplossingen, zoals een noodknop. Ook pleit ze voor een veiligheidskeuring voor scootmobielen.

Voor een motie om NS-stations te voorzien van watertappunten, krijgt ze de handen wel op elkaar. De maatregel draagt bij aan de bestrijding van zwerfafval en voorkomt uitdroging van (oudere) reizigers. De NS overwoog het al langer en de motie geeft het laatste zetje om de tappunten daadwerkelijk aan te leggen.

Basisinkomen?

Naast concrete en betrekkelijk eenvoudige voorstellen als een scootmobielcursus en watertappunten, verdiept de fractie zich ook in thema's die meer studie vragen. Een werkgroep bestudeert de mogelijkheden van een basisinkomen, maar dat blijkt al snel een brug te ver: er zijn enorme lastenverhogingen nodig om dit te financieren en het bevat te weinig prikkels voor mensen om aan het werk te gaan. Besloten wordt het kind niet met het badwater weg te gooien en verder te studeren op andere mogelijkheden voor inkomensondersteuning. Er wordt een denktank gevormd bestaande uit Corrie van Brenk, econoom en partijlid Rob de Brouwer en beleidsmedewerker Thomas van Kuijk. Ook Kamerlid Martin van Rooijen, die als voormalig staatssecretaris Fiscale Zaken goed in de materie zit, denkt mee. Van Brenk: 'Martin had het eerder moeilijk gehad met het basisinkomensplan. Het raakte aan zijn territorium: de belastingenportefeuille. Hij was zeer terughoudend en vreesde dat het ons leden zou kosten.'

Ze komen gezamenlijk tot een alternatief voorstel dat snoeit in het woud van heffingen, aftrekposten, kortingen en toeslagen. In plaats daarvan willen ze een inkomensafhankelijke persoonlijke korting invoeren voor elke volwassene en een bedrag per kind via een ouderschapsbudget. Ze gaan niet over één nacht ijs: ze vragen oud-belastinginspecteurs om hun plan kritisch onder de loep te nemen en laten het CPB de

voorstellen doorrekenen. Dat pakt goed uit. Beter zelfs dan alternatieve plannen van andere partijen als Forum voor Democratie en D66, die niet uitgaan van een persoonlijke korting maar van een korting per huishouden.

Het 50PLUS-plan voor een simpel, betaalbaar en rechtvaardig belastingstelsel wordt aangeboden aan premier Rutte en aan andere betrokken bewindslieden. Van Brenk ziet het bovendien als bouwsteen voor het verkiezingsprogramma voor de Kamerverkiezingen van 2021. ‘Helaas is ons plan toen aan de kant geschoven. Kamerkandidaat Ellen Verkoelen heeft er in de campagne nog wel voor gepleit, maar maakte de fout ons plan als basisinkomen te presenteren. Dat maakte het bij voorbaat kansloos.’

Bij het belastingplan kiest de partij voor een bijna wetenschappelijke benadering, inclusief doorrekening door het CPB. Maar soms zijn menselijke verhalen effectiever om het kabinet in beweging te krijgen, omdat ze niet alleen het hoofd, maar ook het hart raken. *Vertel uw verhaal – Armoede en andere misstanden in een rijk land* luidt de titel van een boekje dat Van Brenk in 2018 aanbiedt aan minister Wouter Koolmees van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Werkloze vijftigers, laaggeletterden, weduwen en arbeidsongeschikte zzp’ers vertellen over hun ervaringen. Uit de vaak schrijnende verhalen komt naar voren hoe ze bij instanties en regelingen net tussen wal en schip vallen. Een aantal van hen is aanwezig bij de overhandiging van het boekje en doet aan de minister zijn verhaal. Volgens Van Brenk heeft de publicatie geholpen om het beeld van de welvarende ouderen in Nederland te nuanceren. ‘Door zo’n onderbouwing word je serieus genomen.’

Een specifieke groep van ouderen die tussen wal en schip vallen, zijn mensen met enkel een AOW-uitkering die niet meer thuis kunnen wonen maar te goed zijn voor een verpleeghuis. Zij belanden in woonzorgcomplexen waarvoor ze een eigen bijdrage moeten betalen die ze maar deels gecompenseerd

krijgen. Op verzoek van Van Brenk, gedaan in de laatste motie voor ze afzwaait, buigen ambtenaren van de betrokken ministeries zich over dit specifieke probleem.

Vertragingstactieken tegen de aflosboete

Woningbezitters met een kleine hypotheekschuld krijgen, dankzij de zogenoemde Wet Hillen, toch een fiscaal voordeel. De tegemoetkoming is bedoeld om mensen die netjes hun schuld aflossen hiervoor financieel te belonen. D66-staatssecretaris Menno Snel (Financiën) wil dit fiscale voordeel over een periode van dertig jaar afbouwen. Uiteindelijk betekent het dat mensen met een lage of geen hypotheek een paar tientjes extra per maand kwijt zijn. 50PLUS beschouwt deze bezuiniging als een ‘aflosboete’ die de betrouwbaarheid van de overheid aantast. Woningbezitters zijn immers altijd gestimuleerd hun hypotheek af te lossen en krijgen nu hiervoor de rekening gepresenteerd.

Als de Kamer tijdig met het voorstel van de staatssecretaris instemt, kan hij al in 2019 beginnen met de afbouw. Inderdaad: als de Kamer tijdig instemt... Zo niet, dan zal de maatregel pas een jaar later ingaan. Martin van Rooijen zint met PVV-collega Edgar Mulder op een list om de op 23 november 2017 geplande stemming tegen te houden. Ze doen een graai in de parlementaire trukendoos. Als ze nou eens zoveel spreektijd aanvragen dat er niet meer tijdig gestemd kan worden? Dit zogenoemde ‘filibusteren’ is zeker in de Verenigde Staten een beproefd instrument. Een Amerikaanse senator was in de jaren vijftig zelfs meer dan een etmaal aan het woord geweest om besluitvorming uit te stellen. De SP en PVV hadden deze vertragingstactiek in 2012 nog toegepast om de verhoging van het eigen risico in de zorg te voorkomen.

Van Rooijen tekent in voor vijftien uur spreektijd, Mulder

voor liefst twintig uur. De pvv'er zegt zo'n zeshonderd pagina's spreektekst te hebben. 'Blijft u wel bij het onderwerp?' waarschuwt Kamervoorzitter Khadija Arib. Want oeverloos spreken is toegestaan, mits ze bij het agendapunt blijven. Telefoonboeken voorlezen is dus geen optie, de voorzitter zal daarop toezien en ze zo nodig het woord ontnemen. Een Kamermeerderheid kan de spreektijd vooraf maximeren, maar daar heeft de coalitie van afgezien. 'Ik zal bij de les blijven,' belooft Van Rooijen, die die avond rond halfnegen aftrapt met een uitgebreide historische verhandeling.

De actie leidt tot meligheid bij collega-Kamerleden. 'Kan ik een garantie krijgen dat collega Van Rooijen zijn tijd volmaakt?' wil sgp'er Elbert Dijkgraaf weten. 'Anders loop ik het risico dat ik in slaap val, en dat vervolgens toch het debat voorbij blijkt te zijn.' Van Rooijen bezweert dat het zijn stellige voornemen is zijn spreektijd vol te praten. Rond tien uur raakt Kamervoorzitter Arib geïrriteerd. Edgar Mulder citeert aan de interruptiemicrofoon algemeenheden uit een publicatie van De Nederlandsche Bank en vraagt aan Van Rooijen of die het ook niet vreemd vindt dat de regering de belastingaftrek wil schrappen. 'Dit is de laatste keer,' waarschuwt Arib. 'Een interruptie bestaat uit een korte opmerking of vraag.'

Even voor elf uur zegt Van Rooijen dat hij klaar is met zijn 'eerste blokje'. Arib spreekt haar zorgen uit over zijn fitheid. Maar hij houdt het, zonder dat zijn collega's al te veel tegensputteren, nog uren vol. Hij vult zijn spreektijd onder meer met het ophalen van herinneringen uit de jaren zeventig toen hij staatssecretaris voor Fiscale Zaken was in het kabinet-Den Uyl. Ook leest hij brieven voor van bezorgde ouderen in financiële problemen, citeert uit krantenartikelen en refereert meermaals aan de steun die hij krijgt van vvd-coryfee Hans Wiegel. Maar na meer dan vier uur aan het woord te zijn geweest, wordt in herhalingen vallen onvermijdelijk. Arib heeft dan al verschillende malen moeten ingrijpen en vindt het wel-

letjes. Van Rooijen capituleert. De geplande vijftien uur heeft hij bij lange na niet gehaald.

Mulder neemt het stokje van hem over en begint een betoog dat het karakter heeft van een geschiedenisles, beginnend met de stichting van steden en staten. De Kamervoorzitter en collega-Kamerleden interrumpen meermaals omdat de relatie met de Wet Hillen ze ontgaat. Rond een uur of vier wordt het ze te gortig. Op voorstel van een VVD-parlementarier wordt de spreektijd bekort en verdeeld over de fracties zodat die ochtend om vijf uur afgerond kan worden. Van Rooijen gooit de handdoek in de ring en stemt voor dit ordevoorstel, zodat hij voor zonsopkomst naar huis kan.

Buiten de Kamer zet 50PLUS het verzet voort. Met verschillende belangenorganisaties pleit de partij voor een referendum. Op de site stopaflosboete.nl kan men steun betuigen aan dit initiatief. Op hun stand op de seniorenexpo in Veldhoven nodigt de partij bezoekers uit te tekenen. Velen maken van de mogelijkheid gebruik en mogen na afloop op de foto met Henk Krol. Andere standhouders zijn verontwaardigd omdat 50PLUS alle aandacht naar zich toe trekt. De benodigde 300.000 handtekeningen worden echter niet gehaald. Het kabinet zet zijn plannen door en vanaf 1 januari 2019 wordt de aftrek afgebouwd.

Donorwet

Als kleine fractie kun je zelden het verschil maken. Zeker als je, zoals Krol in 2016, een eenmansfractie vormt in de Tweede Kamer. Tenzij een onderwerp de Kamer zo verdeelt dat iedere stem beslissend kan zijn. Zo'n onderwerp is de donorwet. Het initiatiefwetsvoorstel van D66-Kamerlid Pia Dijkstra bepaalt dat iedereen orgaandonor is, tenzij hij of zij actief aangeeft dat niet te willen zijn. De wet moet een einde maken aan de lange wachtlijsten voor donororganen. Sommige patiënten moeten

zelfs zo lang wachten dat ze voortijdig overlijden. Tegenstanders hebben principiële of praktische bezwaren tegen de wet. Ze vinden dat kiezen voor donatie een bewuste, actieve keuze moet blijven.

De Kamer is tot op het bot verdeeld. Niet alleen tussen partijen bestaat verschil van inzicht, ook binnen de diverse fracties wordt verschillend gedacht over de wet. Net als bij andere medisch-ethische kwesties als euthanasie en abortus gaat het om een keuze die ieder Kamerlid met zijn geweten in overeenstemming moet kunnen brengen. Dat bij de donorwet van opgelegde fractiediscipline geen sprake is, maakt de uitkomst van de stemming onvoorspelbaar.

Naarmate de stemming dichterbij komt, wordt steeds duidelijker hóé verdeeld de Kamer is. De stemmen zouden wel eens kunnen staken. Elke extra stem voor of tegen kan de wet maken of breken. Henk Krol beseft dat zijn stem het verschil kan maken. Een zware verantwoordelijkheid, ook omdat hij weet dat binnen zijn partij en onder zijn achterban verschillend over de wet gedacht wordt. Wat het nog lastiger maakt: in zijn eigen hoofd is het rijtje argumenten voor even lang als het rijtje tegenargumenten. ‘Ik kon met het grootste gemak beide standpunten uitleggen.’

Zowel voor- als tegenstanders van de wet proberen Krol aan hun kant te krijgen. Experts, lobbyisten en belangenverenigingen lopen de deur plat. Hans Bart, voorzitter van de belangenvereniging voor nierpatiënten, is een van hen. Hij praat op het Kamerlid in en benadrukt hoe belangrijk de wet is voor Krols oudere achterban die bij uitstek baat heeft bij voldoende aanbod van donororganen. Krol hoort alle voors en tegens aan. Zijn gezichtsuitdrukking verradt niets. Hij houdt zijn gezicht bewust in de plooi. Hij wil bij niemand verwachtingen wekken en zelf tot een afweging komen.

Na rijp beraad besluit hij om tegen te stemmen. De bel voor de stemmingen heeft al geklonken, als zijn neef Fons

belt. ‘Henk, je laat me toch niet vallen, hè?’ Neef Fons zit al tijden te wachten op een nieuwe nier en moet steeds aan de dialyse, met alle heftige bijwerkingen van dien. Fons krijgt met één telefoontje voor elkaar wat verschillende experts en lobbyisten niet is gelukt. Krol loopt naar Pia Dijkstra en tikt haar op de schouder. ‘Ik ga toch vóór stemmen,’ fluistert hij in haar oor. De rekenmachine in Dijkstra’s hoofd begint op volle toeren te draaien. Zou het dan toch gaan lukken?

Kamerlid Frank Wassenberg van de Partij voor de Dieren, tegenstander van de wet, blijkt door een gemiste trein te laat voor de stemming. Door diens afwezigheid én door de steun van Krol, neemt de Tweede Kamer op 13 september 2016 met 75 stemmen voor en 74 tegen het wetsvoorstel aan. Als Kamervoorzitter Arib de uitslag bekendmaakt, omhelst D66-leider Pechtold Dijkstra en slaat daarna zijn handen voor zijn gezicht. Hij kan zijn emoties niet verbergen, evenmin als Dijkstra die naar de interruptiemicrofoon loopt en met trillende stem haar collega’s toespreekt. ‘Ik denk aan al die patiënten op de wachtlijst en dat is waarom ik zo ontzettend blij ben dat we hier een meerderheid hebben gehaald.’

Maar de wet wordt pas van kracht als ook de Eerste Kamer ermee instemt. Die is echter al net zo verdeeld als de Tweede Kamer. Binnen de 50PLUS-senaatsfractie behoort het onderwerp tot de portefeuille van Martine Baay. In mei 2017 – ze is dan net een paar maanden senator – wordt ze tijdens twee deskundigenbijeenkomsten bijgepraat over de juridische, ethische, medische en praktische implicaties van de wet. Ze verdiept zich grondig in het wetsvoorstel en stelt schriftelijke vragen.

Ze is als geen ander doordrongen van het belang van orgaandonatie. Haar echtgenoot heeft eenentwintig jaar eerder na lang wachten een donorklep gekregen. Ze weet nog hoeveel stress dat wachten veroorzaakte en hoe groot de blijdschap was toen er een donorklep beschikbaar kwam. Toch is ze kritisch over de wet, die bepaalt dat organen in principe beschik-

baar komen voor donatie tenzij iemand daar actief een andere keuze in maakt. Ze kijkt ook door een juridische bril. Is de wet proportioneel? Met andere woorden: kan het doel ook met minder ingrijpende maatregelen worden bereikt? Ze meent bovendien dat de overheid nog weinig heeft gedaan om burgers te informeren over de gevolgen van het nieuwe systeem.

Op 30 januari 2018 debatteert de Eerste Kamer van 's morgens vroeg tot 's avonds laat over de initiatiefwet. Tijdens haar uitvoerige en persoonlijke bijdrage is Baay openhartig over haar ervaringen met orgaandonatie. Maar ze legt ook de vinger op de tekortkomingen van het wetsvoorstel en laat weten nog met de nodige vragen te zitten. Achteraf krijgt ze veel waardering voor de genuanceerde wijze waarop ze haar interne tweestrijd heeft verwoord. Pia Dijkstra moet het antwoord op veel vragen van Baay en andere senatoren schuldig blijven. Dijkstra's wankele optreden tijdens het marathondebat voedt de twijfel en speelt tegenstanders in de kaart. Omdat het geschorste debat een week later moet worden afgemaakt, wordt de stemming met een week uitgesteld. 'Ik ben blij dat we langer de tijd krijgen. Ik ga alles nog eens goed doornemen. Mijn partijgenoot Jan Nagel is sinds gisteren kritischer geworden,' laat Baay *RTL Nieuws* de volgende ochtend weten.

Mede door het uitblijven van bevredigende antwoorden van Dijkstra, winnen de minnen het bij Baay uiteindelijk van de plussen. 'Henk, ik zit er anders in dan jij,' bekent ze aan haar collega uit de Tweede Kamer. Die reageert begripvol op de uitkomst van haar worsteling. 'Martine, jij moet je eigen afweging maken. Ik kan er prima mee leven. Sterker nog: ik zou het heel prettig vinden.' Die laatste opmerking is ingegeven door zijn taxatie dat binnen de 50PLUS-achterban de voor- en tegenstanders van de wet elkaar in evenwicht houden. 'Het kan eigenlijk niet fout gaan. Ik heb voorgestemd, als jij tegenstemt is 50PLUS als het ware in balans.'

Jan Nagel, haar fractiegenoot in de Eerste Kamer, reageert

minder begripvol. Hij vindt dat ze niet zomaar van het standpunt van de Tweede Kamerfractie kunnen afwijken. Baay, die zich grondig heeft verdiept in het wetsvoorstel, ergert zich aan de stelligheid van haar fractieleider. 'Verdeeld stemmen kwam politiek niet sterk over, vond hij. Hij kijkt nooit juridisch, maar politiek. Hij had geen letter van de wet gelezen. Daar was hij, net als Henk, überhaupt niet zo van. Hij had een filmpje op tv gezien over ouders die door het ontbreken van donororganen hun kind verloren waren. Ik kan daar niets mee, dat mag niet de doorslag geven.' Nagel doet verschillende pogingen haar op andere gedachten te brengen. Zijn aanbod dat ze bij indienster Pia Dijkstra en haar fractieleider Alexander Pechtold op bezoek mag, wijst ze af. 'Ik hoef daar niet op bezoek. Ik weet al wat ze gaan zeggen.'

Vier dagen voor de stemming zijn de twee nog niet tot overeenstemming gekomen. 'Jan liet me duidelijk merken dat ik een probleem met hem had.' Baay zet nog eens alles voor zichzelf op een rij en besluit bij haar standpunt te blijven. Nagel legt zich erbij neer. Typisch Jan, stelt Baay. 'Hij zet je gigantisch onder druk, hij kan waanzinnig manipuleren maar als je met goede argumenten stand houdt, zal hij zich daar uiteindelijk bij neerleggen en wil hij ook de relatie herstellen. Ik heb vaker stevige aanvaringen met hem gehad, maar hij is uiteindelijk altijd bereid over zijn eigen schaduw te stappen.' Hij is in de loop der jaren bovendien milder geworden, merkt ze. 'Vroeger kon hij niet tegen kritiek. Inmiddels neemt hij mijn waarschuwingen of correcties ter harte.'

Ook typisch Nagel: hij weet de gevreesde publiciteitsschade van verdeeld stemmen om te buigen in een voordeel. Aan de vooravond van de stemming zijn ze samen te gast bij Humberto Tan in *RTL Late Night*. 'Prima als je meegaat, maar ik doe het woord,' heeft Baay vooraf benadrukt. In het busje dat hen naar de uitzending brengt, ziet ze Nagels ogen glinsteren als hij het woord neemt. 'We kunnen hier profijt uithalen.

We geven Tan de scoop dat we verdeeld stemmen. Zo krijgen we 50PLUS weer *in the picture*.' Nagel beseft dat, mits ze het goed brengen, ze hiermee kunnen laten zien hoe doordacht en gewetensvol ze als fractie te werk gaan. Baay: 'Van niets iets maken. Jan kan het als geen ander.'

Baay vertelt in de uitzending aan Humberto Tan over de donorhartklep voor haar man en benadrukt dat ze sindsdien zelf overtuigd donor is. Natuurlijk heeft ze haar eigen ervaringen meegewogen bij het bepalen van haar standpunt, maar 'het gaat niet alleen om deze persoonlijke zaak, maar om zeventien miljoen Nederlanders die met dit wetsvoorstel te maken krijgen als het wordt aangenomen'. Ze legt uit dat negen miljoen mensen niet geregistreerd zijn en automatisch donor dreigen te worden. 'Dat is een vergaande stap als je niet weet waaróm ze zich niet registreren.' Ze vreest dat de informatie over de wet laaggeletterden en inwoners die de taal niet machtig zijn, niet bereikt. 'Geen bezwaar' is dan eigenlijk: geen keuze gemaakt. Na Baays toelichting op hun afwegingen binnen de fractie krijgt Tan als toetje de primeur: ze zullen verdeeld stemmen.

De volgende dag verklaart Baay in de Eerste Kamer dat haar fractie zich 'diepgaand en in volle harmonie' beraden heeft op haar standpunt en dat 'een deel van de fractie' vindt dat dit wetsvoorstel een te grote inbreuk maakt op de onaan-tastbaarheid van het menselijk lichaam omdat onvoldoende garanties zijn ingebouwd dat er geen donortransplantatie zal plaatsvinden zonder instemming van de donor en diens nabestaanden. 'Een ander deel van de fractie' meent dat met dit voorstel jaarlijks meer dan honderd onnodige sterfgevallen kunnen worden voorkomen en dat voldoende garanties zijn ingebouwd. Baay stemt tegen en Nagel voor. Net als in de Tweede Kamer haalt het wetsvoorstel het in de senaat met de hakken over de sloot: 38 voor, 36 tegen. Zoals Krol de wet over de drempel hielp in de Tweede Kamer, doet Nagel dat nu in de Eerste Kamer.

Baat het niet, dan schaadt het wel

Zeker in de beginperiode valt het Kamerwerk Sazias zwaar. Sinds de tumor in haar darm is verwijderd, loopt ze met een stoma. Voor de zekerheid ondergaat ze nog een chemobehandeling met alle bijwerkingen van dien. Ze houdt het vol door genoeg te slapen en in het weekend te rusten. Reistijd spaart ze uit door in Den Haag een hotel te nemen.

In 2018 is de ziekte terug bij Sazias en moet ze opnieuw aan de chemo. Mentaal is het een forse klap, want de prognose is slecht. Ambtelijk secretaris Geleijnse heeft net zijn baan opgezegd omdat de uitdaging er voor hem een beetje af is. Als opvolger op de Kamerlijst zal hij Sazias uiteindelijk ruim een halfjaar vervangen. Doordat hij al een tijd meedraait bij 50PLUS in de Kamer zit hij niet te wachten op Sazias' goedbedoelde adviezen. 'Hij wilde niet naar mij luisteren, deed het op zijn eigen manier.' Het gaat hem naar eigen zeggen gemakkelijk af. Hij haalt moties en amendementen binnen en mag het initiatiefvoorstel voor de Klimaatwet mee ondertekenen.

In juni 2019 zijn er twee personele wisselingen in de Kamerfractie: Sazias keert terug van ziekteverlof en Van Rooijen keert terug naar de Eerste Kamer. Zijn plek wordt ingenomen door de ervaren Gerrit-Jan van Otterloo, die van 1986 tot 1994 voor de PvdA in de Kamerbankjes zat. Met de wissel ontstaat volgens Sazias een andere sfeer in de fractie omdat Van Otterloo politiek inhoudelijk dichterbij haar en Van Brenk staat dan de rechtseren Van Rooijen.

Sazias weet van haar ziekte een kracht te maken. De ervaring die ze als patiënt in de medische molen opdoet, vertaalt ze in politieke ideeën die ze vooral ventileert in de vaste Kamercommissie Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Zelf ziet ze deze persoonlijke betrokkenheid als een voordeel. 'Zolang je het maar niet voor jezelf doet.'

Een goed voorbeeld is haar initiatiefnota voor het opstellen van een individueel DNA-profiel voor kankerpatiënten. Zo'n profiel geeft inzicht in welke medicatie in welke dosering het beste helpt. Sazias ziet dat er veel geld over de balk gaat als gevolg van overdosering. Baat het niet, dan schaadt het wel, weet ze uit ervaring. Ze begon met zes pillen per dag en had last van allerlei bijwerkingen: haar handen werden zwart en ze kon bijna niet lopen. Inmiddels heeft ze één pil per dag die wél werkt. Bij Sazias kwam er overigens geen DNA-profiel aan te pas. Om dat profiel te kunnen bepalen waren er in haar geval te weinig tumorcellen, wat op zich goed nieuws was. Maar ze gunt andere patiënten wel zo'n profiel. De test moet wat haar betreft in het basispakket worden opgenomen.

Ze benadert haar collega's Joba van den Berg (CDA) en Hayke Veldman (VVD) die bereid zijn de initiatiefnota samen met haar op te stellen en in te dienen. Handig, want hiermee neemt de kans op steun binnen de coalitie toe en daarmee ook de kans op actie van het kabinet. Ze praten met maatschappelijke en medische organisaties en komen erachter dat in de sector veel draagvlak bestaat voor hun ideeën. Toch blijkt het opstellen van een initiatiefnota en het doorlopen van het parlementaire proces geen sinecure. Het gaat haar eigenlijk te langzaam, want, zo redeneert ze: kankerpatiënten hebben geen tijd.

De stroefheid van het politieke proces breekt haar vaker op. Na 'keer op keer zeuren' krijgt ze eindelijk aandacht voor ondervoeding bij thuiswonende ouderen. Dit is een veelvoorkomend probleem, aangezien een boterhammetje smeren niet tot de standaardtaken van de thuiszorg behoort. Sazias dient in december 2020 een motie in, die met algemene stemmen wordt aangenomen, om hiervoor meer ruimte te maken in hun takenpakket. In de jaren dat haar schoonmoeder in een verpleegtehuis zat, heeft Sazias gezien dat verzorgenden door gebrek aan tijd weinig ruimte hadden voor persoonlijke aan-

dacht en welzijn. Ze pleit ervoor de bureaucratie terug te dringen zodat er meer tijd voor de zorg voor patiënten overblijft.

Leeftijdsdiscriminatie

In het voorjaar van 2020 komt 50PLUS met een initiatiefwetsvoorstel om leeftijdsdiscriminatie strafbaar te stellen. Een kolfje naar Krols hand, die eerder al de discriminatie van homoseksuelen aan de kaak stelde en voor elkaar kreeg dat het burgerlijk huwelijk ook voor hen werd opengesteld.

Leeftijdsdiscriminatie moet, net als discriminatie op basis van geaardheid, opgenomen worden in het Wetboek van Strafrecht, vindt hij. Krol ziet te veel voorbeelden van hoe het misgaat: ouderen die vanwege hun leeftijd worden geweigerd bij een ziekenhuis of voor een verzekering, of niet worden uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek. Ouderen zijn een kwetsbare groep en verdienen extra bescherming, vindt hij. Toch wordt wat hem betreft leeftijdsdiscriminatie niet gebonden aan een bepaalde leeftijd. Voor een supermarkt kan een twintigjarige vakkenvuller immers al ‘te oud’ zijn.

De Tweede Kamerfractie heeft sinds 2017 verschillende moties en schriftelijke vragen ingediend om leeftijdsdiscriminatie strafbaar te stellen. Het kabinet zag echter niet voldoende aanleiding voor een aparte strafbaarstelling. Er zouden al genoeg mogelijkheden zijn om leeftijdsdiscriminatie aan te pakken, bijvoorbeeld met de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij arbeid, en ook zou een dergelijk verbod de vrijheid van meningsuiting te veel beperken. Hierop besluit Krol in 2020 met een initiatiefwet het heft in eigen hand te nemen. Er volgt een consultatieronde, maar daarna wordt er weinig meer van het initiatief vernomen.